

„[...] nie ma już legalnych niewolników oprócz pani gospodarstwa domowego”

John Stuart Mill, *Poddaństwo kobiet*

Sytuację kobiet z epoki wiktoriańskiej możemy porównać z pewnego rodzaju ograniczeniem, jakby były zamknięte w „złotej klatce”. Zwłaszcza zameżne kobiety z klasy średniej mogły wieść przyjemne i wygodne życie. Tylko czy to wystarczy, aby być szczęśliwym i mieć dobre życie? Kierunek etyki znany jako utilitaryzm, w jego klasycznej wersji, mógł spotkać się z takim zarzutem. Jeśli chodzi nam tylko o przyjemne doznania, to czy jest coś niewłaściwego w tym, że istnieją realne nierówności między ludźmi, np. między kobietami a mężczyznami? Kobiety wiktoriańskie mogły być zadowolone, ale wciąż realnie spotykały się z wieloma ograniczeniami.

Zakładam, że klasyczny utilitaryzm sprowadzający szczęście do subiektywnej przyjemności ma słabe podstawy, by obronić koncepcję sprawiedliwości, która uwzględniałaby równość między kobietą a mężczyzną. John Stuart Mill przezwycięża ten problem, włączając do swojej wersji utilitaryzmu elementy perfekcjonistyczne. Są to takie elementy, które podkreślają, że dla dobrego życia ważne jest rozwijanie naszych zdolności i najcenniejszych cech charakteru.

Filozofia J. S. Milla ma swoich zwolenników i przeciwników. Ci drudzy krytykują go szczególnie za sprzeczne konsekwencje jego teorii. Tak też jest z relacją między jego teorią etyczną a jego feminizmem liberalnym. Przy bliższym spojrzeniu możemy je jednak ze sobą pogodzić.

W tym projekcie planuję więc rozwiązać problem miejsca równości w utilitaryzmie J. S. Milla. W tym celu podejmę kilka kroków: (1) rekonstruję jego koncepcję natury ludzkiej; (2) przedstawię stanowisko, które pozwala połączyć w całość hedonistyczne i perfekcjonistyczne wątki w jego utilitaryzmie; (3) rekonstruję kilka stanowisk krytyków i zwolenników jego koncepcji sprawiedliwości i wyjaśniam, dlaczego tak ważną rolę pełni w niej równość płci; (4) bronię jego stanowisko feminizmu liberalnego przed typowymi zarzutami; (5) zwracam uwagę na aktualność jego postulatów praktycznych i pokazuję, że można je „przełożyć” na obszary doniosłych współczesnych problemów filozoficznych, społecznych, politycznych, prawnych oraz bioetycznych.

W świecie anglosaskim filozofia J. S. Milla była i jest analizowana w licznych pracach, a jego koncepcja liberalna zaliczana jest do kanonu filozofii polityki. Mill jest czołowym przedstawicielem klasycznego liberalizmu oraz feminizmu liberalnego – jakże często w wielu debatach poddawany zagorzałej krytyce.

Moje badania mogą wnieść nowe spojrzenie na wciąż niedostatecznie zbadaną relację między teorią etyczną a feminizmem liberalnym J. S. Milla. Ponadto, zajmuję się miejscem równości w utilitaryzmie J. S. Milla, ponieważ uważam, że trzeba lepiej zbadać problem perfekcjonistycznych wątków jego utilitaryzmu. W rezultacie powstanie stanowisko, które pozwoli włączyć do jego teorii etycznej koncepcję równości płci. Dodatkowym walorem będzie odpowiedź na wybrane krytyki feminizmu liberalnego J. S. Milla. Zaproponuję, w sposób dający solidne podstawy jego teorii, włączenie w jego koncepcję feminizmu liberalnego wątków zdolności opiekuńczych oraz cielesnej/ zmysłowej strony natury ludzkiej, które dopełnią intelektualny wymiar jego perfekcjonizmu.

Rezultaty moich badań będą miały wpływ na rozwój badań nad historią filozofii, feminizmu oraz gender studies. Co więcej, dodatkowym atutem będzie analiza historycznego kontekstu epoki wiktoriańskiej, w tym badań nad umysłem oraz pokazanie początków naukowej psychologii.

Problem właściwie określonego i uzasadnionego umiejscowienia równości w utilitaryzmie J. S. Milla, choć jest przede wszystkim przedmiotem analizy filozoficznej, może mieć też znaczenie dla innych dyscyplin naukowych. Może mieć również istotny wpływ na problemy ekonomiczne i społeczne współczesnego świata.